

דף יב

יח. א. אלו איסורים אסרו חכמים בעבודת כוכבים משום החשד ומראית העין? האם אסרום גם כאשר אין אדם רואהו?

ב. אלו איסורים נאמרו בשתי מים מפני הסכנה?

א. כאמור, אסור להכנס לעיר של עכו"ם ביום אידם מפני החשד. וכן אסור לשחות בפני עכו"ם ליטול קוץ שנתחב ברגלו או ללקט מעותיו שנתפזרו, או לשתות מן המעיין המושך לפניה – אלא באופן שאינו נראה כמשתחוה לה, כגון שהיא מן הצד או מאחוריו. וכן אסור להניח פיו על פרצופות שלהם המקלחים מים – שנראה כמנשק.

הר"ן נסתפק האם אסור לשתות גם במקום סכנה ממשית.

במקום שאין אדם רואה, לדברי רב יהודה אמר רב – אסור, שכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין, אפילו בחדרי חדרים אסור.

נחלקו הראשונים האם הלכה כדברי רב יהודה. (וראה בפירוט בביצה ט ובכתובות ט).

כיום מותר לכרוע על הברכים כשמנקים ריפפה וכד', שעתה הגויים אינם מתפללים באופן זה. ובאירופה היו המדקדקים נוהרים מזה (דברי חכמים י"ד פ"ה, מהגרפ"ש והגר"ש"א שליט"א).

ב. אסור להניח פיו על גבי הסילון (=צינור) לשתות, וכן מן הנהרות ומן האגמים, ואפילו בידו אחת – שמא ישתה עלוקה ויסתכן. (אבל כששותה בשתי ידיו, משהה מעט את ידיו קודם שתיתו, ויראה אם יש שם עלוקה. רש"י). וכן אסור לשתות מים בלילה (אפילו מן הכלים. רש"י) משום סכנת שברירי (= עירוקן). השו"ע (סוף חו"מ) והרמ"א (י"ד קטז) כתבו לאסור בלילה רק מן הנהרות והאגמים, משום עלוקה. (ע"ש בפרי חדש ובשו"ע הגר"ז שאוסרים אפילו כשינגם בכלי).

דפים יב – יג

יט. א. האם מותר לקנות ביריד בעיר שיש בה עבודת כוכבים? מה הדין בדיעבד, כשכבר קנה?
ב. האם מותר להנות לעובדי כוכבים בעבודתם, כגון על ידי תשלום מכס לעכו"ם בשעת קניית סחורה?
ג. האם מותר להריח בשמים ושאר דברים של עכו"ם?

א. שנינו, עיר שיש בה עבודת כוכבים והיו בה חנויות מעוטרות ושאינן מעוטרות, המעוטרות אסורות (לקנות בהן) ושאינן מעוטרות מותרות.

לדברי ריש לקיש (אליבא דחכמים, דלא כרבי נתן), אין איסור אלא במעוטרות בוורד והדס, משום שנהנה מעבודת כוכבים (שאותם בשמים דרך לשתחן לפני עכו"ם ואסורים בהנאה כדין תקרובת. רש"י). ולרבי יוחנן אסור אפילו מעוטרות בפירות, משום שמהנה לעכו"ם על ידי שגובים מכס בקנייתו לצרכיה (וכדברי רבי נתן, וסובר ריו"ח שחכמים אינם חולקים על כך). אבל בשאינן מעוטרות [שאינן נוטלים מהן מכס] – מותר, שאין הנאה מעכו"ם ולעכו"ם באותן חנויות.

בעל הבית המוכר שלא בקביעות, מותר לקנות ממנו ביריד של עכו"ם בהמה עבדים ושפחות, בתים שדות וכרמים [ולדברי רבי זירא מסתבר שעבד נכרי אסור, לפי שאין כל מצוה בקנייתו. אבל בשם ריש לקיש מסר רבין להתיר, וכן הסיק רב אשי] – שאין נוטלים ממנו מכס לעכו"ם, והרי ממעטם.

א. לפרש"י, כל זה מדובר ביום אידם, ולא אסרו לקנות ביום האיד אלא דבר שאינו מתקיים, שהמוכר שמה, אבל דבר המתקיים מותר, מלבד בחנויות המעוטות משום שנהנה או מהנה כנ"ל.

ויש מפרשים שלא ביום אידם [אבל ביום אידם ולפניו שלשה ימים אפשר שאסור לקנות מהם כלל], וביריד העשוי ליטול ממנו מכס לעבודת כוכבים (עפ"י פירוש רבנו מאיר המובא בתוס').

ב. הלכה כרבי יוחנן.

עבר וקנה באיסור – בהמה תיעקר (לפרש"י ור"ן: אסורה בהנאה, ואעפ"כ אין מעקרים אותה באופן שתעשה טריפה. והתוס' כתבו שמותר לעשותה טריפה, אלא די בעיקור שאינו מטריף, ואפשר גם שמותרת בהנאה); פירות כסות וכלים – ירקבו; מעות – יוליכו לים המלח (או לשאר נהרות אם ישחקם תחילה. תוס').

כתבו התוס' שלא אסרו המעות אלא לעצמו, משום קנס על שעבר איסור, אבל לאחרים – מותר. וישנם אופנים שאסורים מן הדין על הכל, משום חשש דמי עכו"ם. קנה מהם עבד, בין עבד ישראל בין עבד עכו"ם – גם אם קנה באיסור, אסור לעקרו.

ב. כאמור, ריש לקיש התיר לקנות מחנויות שביריד שנוטלים מהם מכס לעכו"ם, אעפ"י שגורם להם הנאה. ורבי יוחנן אסר, וכרבי נתן (וכן הלכה. פוסקים).

א. אפילו ריש לקיש לא התיר בהנאה יתירה שמהנה לעכו"ם, כגון בניית כותלו שנפל הסמוך לע"ז. ורבנו תם אמר שלא התיר ריש לקיש אלא באופן שיש בזיון לעכו"ם, כגון שפורע המכס מפני שאינו רוצה לשים עטרה על ראשו לכבודה (עפ"י תוס'. וע"ע חו"א י"ד סג, כח).

ב. יריד שכומרי עכו"ם נוטלים מכס מהמכירה מיד, לצורך בנין עבודת כוכבים – אסור לרבי יוחנן. ואף אם לא פירש לו להוסיף פשוט אחד לבנין אלא אחר שפירש לו הסכום אמר לו בסתם 'עוד פשוט' – נראה שאסור. והר' משה מקוצי כתב בספרו שבאמירת 'עוד פשוט' בסתם אפשר שמותר, כי שמא יתנגנו לעניי עכו"ם (מובא בתוס').

ג. אסור להנות מריח של עבודת כוכבים, וכגון בשמים שדרך להגניחם לה תקרובת כאמור, משום ולא ידבק בידך מאומה מן החרם.

אפילו דברים שאינם מיועדים לריח, והרי ההרחה נחשבת הנאה שלא כדרך, איסורא מיהא איכא. ושמא אף לוקים על כך [משום שלא נאמר בתורה לשון 'אכילה' באיסור עבודה זרה] (עפ"י תוס').

דף יג

כ. א. ישראל שעשה עסק עם עכו"ם, האם מותר לאשרו בערכאותיהם? האם מותר לכהן לצאת מן הארץ כדי לדון ולערער עמהם, או להיטמא בבית הקברות לצורך זה?

ב. האם מותר לצאת מן הארץ ולהיטמא כדי ללמוד תורה או לישא אשה?

א. מותר לעלות בערכאותיהם עסקות שעשה עם העכו"ם, וכן מותר לצאת מן הארץ ולהיטמא בטומאת 'בית הפרס' דרבנן לצורך זה – מפני שהוא כמציל מידם. אבל ודאי לא הותר לכהן להטמא טומאה דאורייתא בשביל כן.